

Nordisk Tidsskrift for Helseforskning nr. 2–2017, 13. årgang

Fra behandling til recovery. En review-studie av forskning på dagsenter for mennesker med psykiske lidelser

Carl Chr. Bachke og Inger Beate Larsen

Carl Chr. Bachke, dosent, Institutt for Psykososial Helse, Universitetet i Agder, carl.c.bachke@uia.no

Inger Beate Larsen, professor, Institutt for Psykososial Helse, Universitetet i Agder, inger.b.larsen@uia.no

Abstract

From treatment to recovery. A literature review of research on day centers for people with mental health problems

This study reviews publications on day centres for people with mental health problems. The purposes are to give a general overview of the knowledge in the field. The research questions are: (1) Which ideologies about day centres may be revealed in Scandinavian and English research on day centres for people with mental health problems; and (2) What significance do the day centres have for the users? An integrative literature review was used as method. The topical knowledge revealed is categorized under two headings: (a) the day centres' organization, and (b) their materiality and internal life. The results show that the day centres in the 1960s started out as arenas based on treatment ideology, dominated by psychiatric knowledge. Slowly the ideology changed towards recovery approaches. This change in ideology does not mean that the day centres have succeeded in implementing the idea of integrating the users in the general society.

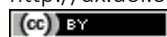
Keyword/Nøkkelord

day centre, ideology, significance for users, organisation, materiality

dagsenter, ideologi, betydning for bruker, organisering, materialitet

Referee*

<http://dx.doi.org/10.7557/14.4213>

© 2016 The author(s). This is an Open Access article distributed under the terms of the [Creative Commons Attribution 4.0 International](http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/) License, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly credited.

Innledning

Denne litteraturstudien utgår fra forskningsgruppa i psykisk helsearbeid ved Universitetet Agder (UIA). Gruppas mål er blant annet å øke kunnskapen om kommunale tilbud til personer med psykiske lidelser i Norge. Et delmål er å gjennomgå forskning på dagsenter for målgruppen for å skape en oversikt over eksisterende kunnskap. Dette gjør det mulig å implementere godt underbygd kunnskap i dagsenterdrift, men også å bli oppmerksom på eventuelle kunnskapshull.

I en SINTEF rapport konkluderer Ose og Kaspersen (2015) med at det er stor mangel på kommunale aktivitetstiltak for mennesker med psykiske lidelser. Meningsfulle aktiviteter og sosialt samvær i hverdagen har for de fleste stor betydning for deres psykiske helse. Tjörnstrand, Bejerholm og Eklund (2011) poengterer at mennesker med psykisk uhelse ofte dras mellom to ekstremer: Enten sosial isolasjon eller full integrasjon i samfunnet. De mener at noen trenger en mellomting. Dagsenter kan da være et sted å møte andre samtidig som det representerer en beskyttelse mot storsamfunnet. Offentlige dokumenter presenterer dagsenter som viktige tilbud (St.meld. nr.25, 1996-97; Veileder for psykisk helsearbeid i kommunen). Fagfolk hevder det samme. Ikke-vitenskapelige publikasjoner rapporterer at brukere har stor nytte og glede av slike steder til tross for at tilbudene synes å variere mye (NAPHA, 2015). Imidlertid stilles det spørsmål om hvorvidt et tilbud for spesielle grupper også kan bidra til å forsterke selvforståelsen som syk (Dalgard, Døhli og Ystgaard, 1995; Langeland 2007; Larsen, 2015).

Antall dagsenter i Norge er ukjent da det «rutinemessig samles inn lite data på dagaktivitetstilbud, og alt publiseres heller ikke.» (Abrahamsen, Allertsen og Skjøstad 2016, s.11). Et annet problem er at dagtilbud ofte er en del av andre, mer omfattende tjenester, og følgelig blir usynlig for telling. Bachke (2007) gjengir SSB-tall fra 2005/06. Da var det registrert 355 kommunale dagsenter for mennesker med psykiske lidelser. Antall dagsenter er trolig høyere, da de som en ikke lovpålagt tjeneste (Lov om kommunale helse- og omsorgstjenester, kapittel 3), lettere kan bli underrapportert. Abrahamsen et al. (2016) finner i en kartleggingsstudie registrert 177 tilbud for målgruppen. I studien spørres det etter kommunale virksomheter for brukere med enkeltvedtak om slike tjenester. Videre antyder de at 312 kommuner har dagaktivitetstilbud til målgruppen. Uansett tallmessige uklarheter er antallet dagsenterlignende virksomheter så stort at det omfatter mange brukere og ansatte. Eksempelvis opererer Abrahamsen et al. (2016) med 6218 brukere som har et gjennomsnittlig tilbud om 3,6 dager per uke, og de har beregnet antall årsverk til 745 for dagsenter innen rus og psykisk helsearbeid. Reelle tall er trolig høyere fordi Abrahamsen et al. (2016) har ekskludert såkalte lavterskeltilbud.

Abrahamsen et al. (2016) usikre tall indikerer at det er mye en ikke vet om dagsentrene. Blant annet gjelder dette forskningsbasert kunnskap om hvem brukerne er, og hvor lenge de benytter tilbudet. Også utenlandske studier dokumenterer kunnskapsmangler på de samme områdene (Catty, Burns, Comas og Poole, 2008; Nilsson, Argentzell, Sandlund, Leufstadius og Eklund, 2011; Topor, Andersson, Bülow, Stefansson og Denhov, 2015). Cochrane rapporterer generelt om få studier (N=13), hvorav de fleste er kvalitative (Catty et. al., 2007). Da de kommunale dagsentrene har vært et resultat av nedbygging av de offentlige heldøgnsinstitusjonene for målgruppa, kan den labre forskningsinnsatsen synes underlig. Forskningsfraværet skjer tross en stor kommunal tjenesteoppbygging, betegnet som «the new institutional landscape», hvor dagsenterlignende tilbud utgjør en vesentlig del (Topor, et.al., 2015).

Mangelen på oversiktsartikler om dagsenterforskning i nordisk og internasjonal sammenheng motiverte oss til denne undersøkelsen. Vi ønsket å gå bredere ut enn Cochrane-studien, som inkluderte publikasjoner utgitt 1976-2005. Derfor søkte vi å inkludere både eldre og nyere forskning med det for øyet å danne oss et bilde av den vitenskapelige produksjonen på feltet, fra den tidligste dagsenterdriften, og utviklingen fram til i dag. For å skape en slik oversikt måtte de utvalgte forskningsbidragene leses bredt. Det innebar at både studienes funn og deres kontekst måtte granskes. Målet var å avdekke hvilken ideologi dagsentervirksomhetene baserte seg på, og hvorvidt, og eventuelt hvordan, denne har endret seg i perioden som forskningsbidragene representerer (1962-2015). I tillegg ønsket vi å undersøke om den rapporterte betydningen av dagsentervirksomhet poengter i ikke-vitenskapelige publikasjoner, også kom til uttrykk i forskningslitteraturen (NAPHA, 2015). Vi søkte svar på følgende todelte problemstilling:

Hvilke ideologier om dagsenterdrift fremkommer i skandinavisk og engelskspråklig forskning på dagsenter for mennesker med psykiske lidelser i perioden 1962-2015?

Hvilken betydning har dagsenter for brukere ifølge forskning i perioden 1962-2015?

I det følgende beskrives først hvordan vi metodisk har gått fram i søk etter relevante publikasjoner. Deretter presenteres resultatene: (a) dagsentrenes organisering og (b) dagsentrenes materialitet og indre liv. Diskusjonen handler om en historisk utvikling: fra en ideologi hvor syke mennesker ble behandlet etter tradisjonelle psykiatriske prinsipper, til en mer recovery-orientert tilnærming, hvor ideologien rettet fokus mot brukernes friske sider i hverdagslige settinger. Vi diskuterer også hvilken betydning dagsenterdrift kan ha for integrering i samfunnet. Til sist tydeliggjøres hvilke områder kunnskap om dagsenter er mangelfull.

Metode

Det finnes mange måter å utføre litteraturstudier på, og det er ikke enighet om hvilke kriterier som skal følges (Grant og Booth, 2009; Kirkevold og Gonzalez, 2012). I denne studien støtter vi oss til Whitemore og Knafl (2005) «integrative review», som tillater at datamaterialet hentes fra både kvalitative og kvantitative studier. Tilnærmingen vil kunne gi et oversiktsbilde av kunnskapen innen et tema (Grant og Booth, 2009). Den krever en organisert og strukturert søkeprosess, samt en kvalitetsvurdering av den inkluderte litteraturen, basert på studiens problemstilling. Som inkluderende kvalitetskriterier for valg av publikasjoner bestemte vi at (a) innholdet skulle være fagfellevurdert eller kvalitetssikret via bokforlag, og (b) at forskningen skulle være skrevet på norsk, dansk, svensk eller engelsk.

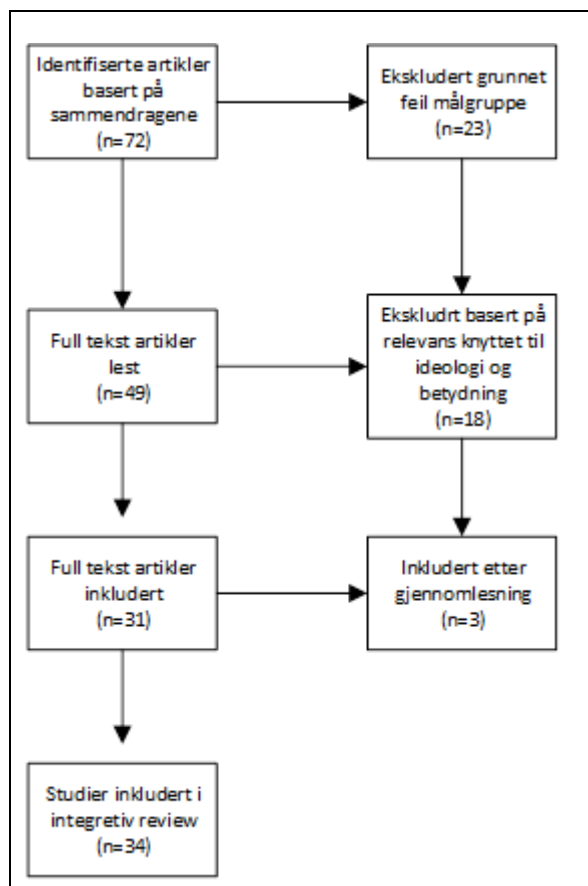
Søke-ord/-prosesser, databaser og utvalg

For å danne oss et første tematisk inntrykk søkte vi i norske databaser og med et noe nedtonet krav til fagfellevurdering. Søkeordene *dagsenter og *psykisk helse ble brukt, og fire databaser ble undersøkt. (1) NORART (23.03.15) gav 26 treff, med seks relevante. (2) BIBSYS (26.06.15) resulterte i ni treff, ingen relevante. (3) Hjemmesiden til Nasjonalt Senter for Psykisk Helsearbeid (NAPHA, mars 2015 - resøkt 17.03.2017) gav 58 treff, mest reportasjer om dagsenter (<https://www.napha.no/search/?pageNumber=0&q=dagsenter>). (4) NOU-er fra 1994 til 2015 (26.06.15) endte med 13 treff. Ingen NOU har dagsenter som hovedtema, men de poengterer at dagsentrene er viktige tilbud til utsatte grupper i befolkningen. Informasjonen fra disse søkene er benyttet i innledningskapitlet.

For å få oversikt over den reelle vitenskapelige, temarelevante produksjonen søkte begge forfattere hver for seg på Ovid, Psycinfo, SveMed+ og Ebsco. Søkingen foregikk i tidsrommet mars-juni 2015. Søkeordene *day centre, *meeting places, *day care, *day care centres og *mental health, i forskjellige kombinasjoner, ble benyttet. Resultatet var 72 treff på engelske og skandinaviske fagfellevurderte bidrag. Endelig utvelgelse tok utgangspunkt i disse publikasjonene, og foregikk slik: Først leste vi hver for oss de 72 artikkel-sammendragene og sjekket om de omhandlet problemstillingens målgruppe - 23 artikler ble ekskludert. De resterende 49 artikler ble lest i sin helhet. 18 ble forkastet da de ikke handlet om dagsentrenes ideologi eller betydning for brukere. Ved gjennomlesing av de 31 gjenværende artiklers referanselister fant vi tre bidrag til. I sum bygger litteraturstudien på 34 publikasjoner (tabell 1): Fire på norsk, en på svensk og resten engelskspråklige. Ni publikasjoner tar utgangspunkt i svenske forhold, åtte i engelske, åtte i amerikanske, fem i norske, to i canadiske, en i nederlandske og en i nordiske. Tidsmessig dominerer syv amerikanske publikasjoner den tidligste perioden, og de svensk-kontekstuelle med seks av ti den siste epoken, 2011-2015. 29 bidrag er oppført i databasene

som fagfelleverderte vitenskapelige artikler. De fem siste arbeidene fordeler seg slik: To er kapitler i vitenskapelige antologier (Muijen, 1992; Larsen, 2015), en hovedfagsoppgave i sykepleievitenskap (Haug, 1991), en forskningsrapport fra Linköping universitet (Hansson og Svensson, 1993), og en bok om dagsentervirksomhet i Norge (Robberstad, 1997). Når det gjelder Haug (1991) og Robberstad (1997), dokumenterer de metodisk grundighet som oppfyller vitenskapelighetskravet.

Tabell 1: Oversikt over utvalgsprosessen

Analyse

Basert på Whittemore og Knafl (2005) fulgte vi en trinnvis analyse. Trinn 1 handler om «datareduksjon» (tabell 1 viser hvordan vi reduserte utvalget). På trinn 2, «datapresentasjon», laget vi en oversikt over valgt litteratur (se tabell 2). Der presenteres også relevante temaer som inngår i trinn 3, som Whittemore og Knafl (2005) kaller for «datasammenlikning». Her oppsummerte vi først innholdet i hver artikkel. Deretter undersøkte vi mønstre og temaer som kunne være gjennomgående i den utvalgte forskningslitteraturen. Flere bidrag beskrev ideologien bak dagsentrene på ulike måter, og kan tolkes som en presentasjon av bakenforliggende meninger om dagsentervirksomheten. I tillegg valgte vi å

beskrive hvem dagsentrene var ment for, og hvem som jobbet der, som en del av ideologien. Da vi også ønsket å vite mer om hvilken betydning dagsentrene hadde, ble dette undersøkt med tanke på hva brukere selv erfarte. Vi oppdaget at selve ideologien kom til syne i hvordan dagsentrene var organisert. Dessuten fant vi at den betydningen dagsentrene hadde for brukerne, både handlet om dagsenteret som et konkret sted, og om hva som forgikk inne i bygningene. Analysen oppsummerte vi i to hovedfunn: a) Dagsentrenes organisering og b) dagsentrenes materialitet og indre liv. Trinn 4 handler ifølge Whitemore og Knafl (2005) om «å trekke konklusjoner og å gyldiggjøre». Å trekke konklusjoner handler i denne forbindelse om å gå fra det spesielle til det mer generelle. Dette løste vi ved å avslutte presentasjonen av hvert hovedtema med en samlet oppsummering av funnene. I tillegg vurderte vi om resultatene er gyldige ved å se på deres sammenheng med forskningsspørsmålene, og deres relevans (hvorvidt de var mulig å sammenlikne) for norske forhold.

Tabell 2: Oversikt over forskningslitteratur på dagsentervirksomhet (34 artikler)

Forfatter, år, tittel, tidsskrift/forlag, nasjonalitet	Forskningsmetoder	Organisering	Materialitet og indre liv
Canton, R. & Hagest, R.J. (1962). The day care center. Day care as a substitute for inpatient care. <i>American Journal of Orthopsychiatry</i> . 32(2), 227-230. USA	Kvantitativ (evaluering)	Demokratiske gruppeprosesser	Behandlingssted
Zemlick, M.J. & McMillan, T.M. (1962). Day treatment – a study of a year's operation. <i>American Journal of Orthopsychiatry</i> 228-229. USA	Kvantitativ		Behandlingssted De fysiske omgivelsene beskrives
Peck, H.B. (1962). The role of the psychiatric day hospital in a community health program. <i>American Journal of Orthopsychiatry</i> .33(3). 482-493. USA	Kvantitativ/kvalitativ		Aktiviteter beskrives Interaksjon med andre beskrives
English, H.M. (1964). A state Hospital Moves into Community Mental Health Services. <i>American Psychiatric Association</i> .15(12), 698-700	Kvalitativ (evaluering)	Beskriver ulike dagsentermodeller	
Davies, I.J, Ellenson, G & Young, R. (1966). Therapy with group families in a psychiatric center. <i>American Journal of Orthopsychiatry</i> . 36(1). 134-146. USA	Kvalitativ (utprøving av familierapi-opplegg)	Psykotераpeutisk familiebehandling	Behandlingssted
Reitman, EE; Pokorny. (1966). A Day Center Goes Camping. <i>Psychiatric services</i> . 17(6). 51-183. USA	Kvantitativ (evaluering)		Aktiviteter beskrives Virkning av tilbudet beskrives
Greiff, S.A. & McDonald, R.D. (1973). Roles of staff in psychogeriatric day care center. <i>The Gerontologist</i> . 13(1). 39-44. USA		Ansattes oppgaver beskrives Team-ånd vektlegges	
Hope, J. & Pullen, G.P. (1985). "The Mill": A community centre for the young chronically mentally ill - An experiment in partnership. <i>The British Journal of Occupational Therapy</i> . 48(5). 142-144. England	Kvalitativ (fortellinger)		
Brumstead, C. (1985). The Kirkdale Resource Centre: A New Modell of Community Adult Mental Health	Kvalitativ	Integreringsideal Lavterskel Ansatte beskrives	De fysiske omgivelsene beskrives

Care. <i>The British Journal of Occupational Therapy</i> . 48(10). 305-306. England			Arbeidstrening og fritidssysler beskrives
Pandit, A. (1986). Day care of mentally handicapped people: Why is it an issue? <i>The British Journal of Occupational Therapy</i> . 49(4). 126-129. England	Kvalitativ (litteraturstudium)	Ideologi med høyt til middels nivå av engasjement og lavt nivå av sinne	Årsaker til at brukerne benytter dagsenter beskrives
Haug, K. (1991). <i>Terapeutisk miljø for egosvake psykiatriske pasienter. En beskrivende studie av pasienters ønsker og behov for miljøet i et psykiatrisk dagsenter</i> . Oslo: Universitetet i Oslo, Institutt for sykepleievitenskap. Norge	Kvantitativ/kvalitativ		
Muijen, M. (1992). Community care: An evaluation. In D. Kavanah (Ed.). <i>Schizophrenia: An overview and practical handbook</i> . London: Chapman & Hall. Forskjellige, men England og USA er fremtredende	Kvalitativ (litteraturstudium)		Behandlingssted, sammenlikner behandlingseffekt med andre tilbud
Hansson, L.H. & Svensson, T. (1993). <i>Dagverksamheter: självpresentation och ideology</i> . Linköping: University og Linköping. SHS, 14. Sverige	Kvalitativ (tekstanalyse)	Psykodynamisk forankring Forandringsambisjoner	Beskriver metaforiske rom Galskapen lukkes inne og holdes borte fra samfunnet
Robberstad, H. (1997). <i>Pasient frå 9-15. Om psykiatriske dagsenter</i> . Bergen: Fagbokforlaget. Norge	Kvalitativ/kvantitativ	Integreringsideal	De fysiske omgivelser beskrives Aktiviteten beskrives
Strong, S. (1997). Meaningful Work in Supportive Environments: Experiences with the Recovery Process. <i>The British Journal of Occupational Therapy</i> . 52. 31-38. Canada.	Kvalitativ (dybdeintervju)		Recovery-fokus Arbeidets betydning
Rebeiro, K.L., Day, D.G., Semeniuk, B., O'Brien, M. C. & Wilson, B. (2000). Northern Initiative for Social Action: An Occupation-Based Mental Health Program. <i>American Journal of Occupational Therapy</i> . 55(5). 493-500. Canada	Kvantitativ/kvalitativ (livskvalitetsintervju, survey, fokusgrupper, deltakende observasjon)		Behov som dekkes beskrives
<u>Hansson, L., Sandlund M., Bengtsson-Tops A., Bjarnason O., Karlsson H., Mackeprang T., Merinder L., Nilsson L., Sørgaard K., Vinding H., Middelboe T.</u> (2003). The relationship of needs and quality of life in persons with schizophrenia living in the community. A Nordic multi-center study. <i>Nordic Journal of Psychiatry</i> 2003. 57(1). 5-11. Danmark, Norge og Finland	Kvantitativ (statistiske analyser)		Beliggenhetens betydning
Gahnström-Strandqvist, K. & Liukko, K. (2003) The Meaning of the Working Cooperative for Persons with Long-Term Mental Illness: A phenomenological study. <i>American Journal of Occupational Therapy</i> ; 57(3). 262-272. Sverige	Kvalitativ (intervju)		Arbeidets betydning
Eklund, M.; Hansson, L. & Ahlquist, C. (2004). The importance of work as compared to other forms of daily occupations for wellbeing and functioning among persons with long-term mental illness. <i>Journal of Community Mental Health</i> ; 40(5). 465-477. Sverige	Kvantitativ		Sammenlikner tilfredshet mellom brukere av dagsenter og de som ikke hadde strukturerte gjøremål

Sæterstrand, T.M. (2004). Interaction and User Participation in the Field of District Psychiatry. <i>Nordic Journal of Nursing Research</i> ; 24(3). 26-30. Norge	Kvalitativ (observasjon, dybdeintervju)	Likeverdighetsideal/brukermedvirkning Organisert som en butikk	
Catty, J.; Goddard, K. & Burns, T. (2005). Social services and health services day care in mental health: The social network and care needs of their users. <i>International Journal of Social Psychiatry</i> ; 51(1). 23-34. England	Kvantitativ	Beskriver brukergruppen	
Weinstein, J. (2006). Involving mental health service users in quality assurance. <i>Health Expectations</i> ; 9 (2). 98-109. England	Kvalitativ (dokumentanalyse av evalueringer)	Beskriver hvilke modeller som er best egnet for å sikre kvalitet	
Sæterstrand, T.M. & Møllersen, A.B. (2010). Sykepleiernes erfaringer med brukerveiledning i psykiatriske dagsentra. <i>Nordic Journal of Nursing Research</i> ; 30(1). 19-23. Norge	Kvalitativ (intervju)		Beskriver støtte og samvær som viktige sykepleieoppgaver
Argentzell, E.; Sandlund, M.; Leufstadius, C.; & Eklund, M. (2011). Measuring perceived meaningfulness in day centres for persons with mental illness. <i>Scandinavian Journal of Occupational Therapy</i> ; 18(3). 312–320. Sverige	Kvantitativ	Beskriver et måleinstrument for brukeropplevelser relater til dagsenter som møteplass eller arbeidsplass	
Tjörnstrand, C.; Bejerholm, U. & Eklund, M. (2011). Participation in day centres for people with psychiatric disabilities: Characteristics of occupation. <i>Scandinavian Journal of Occupational Therap.</i> 18 (4). 243-253. Sverige	Kvantitativ	Brukertilpassede krav	Beskriver sosialt liv og type aktiviteter
Bryant, W. (2011). Mental health day services in the United Kingdom from 1946 to 1995: an 'untidy set of services.' <i>British Journal of Occupational Therapy</i> ;74 (12). 554-561. UK	Kvalitativ (kritisk review)	Ideologi gjennom skiftende tider	Psykoterapi til lite hjelp og sosiale aktiviteter er å foretrekke
Bryant, W., Tibbs, A. & Clark, J. (2011). Visualizing a safe place: the perspective of people using mental health day service. <i>Disability & Society</i> ; 26(5). 611-628. UK	Kvalitativ (aksjonsforskning, fotografering)		
Argentzell, E.; Håkansson, C. & Eklund, M. (2012). Experience of meaning in everyday occupations among unemployed people with severe mental illness. <i>Scandinavian Journal of Occupational Therapy</i> ; 19(1). 49-58. Sverige	Kvalitativ (intervju)		Beskriver betydningen av sosiale nettverk
Argentzell, E.; Leufstadius, C.; Eklund, M. (2012). Factors influencing subjective perception of everyday occupations: Comparing day centre attendees with non-attendees. <i>Scandinavian Journal of Occupational Therapy.</i> 19 68-77. Sverige	Kvantitativ	Brukerne som aktive samarbeidspartnere	Beskriver sosialt liv og type aktiviteter
Eklund, M. & Tjörnstrand, C. (2013). Psychiatric rehabilitation in community-based day centres: Motivation and satisfaction. <i>Scandinavian Journal of Occupational Therapy</i> ; 20(6). 438-445. Sverige	Kvantitativ (komparativ)		Beskriver sosialt liv og type aktiviteter hos dagsenterbrukere og kontrollgruppe

Eklund, M. & Sandlund, M. (2013) Predictors of valued everyday occupations, empowerment and satisfaction in day centres: implications for services for persons with psychiatric disabilities. <i>Scandinavian Journal of Caring Science</i> ; 28(3). 582-590. Sverige	Kvantitativ (selv-rapportering)		Beskriver at sosialt liv og aktiviteter setter i gang en rehabiliteringsprosess
Leaufstadius, C.; Gunnarson, B. & Eklund, M. (2014). Meaningfulness in Day Centers for People with Psychiatric Disabilities: Gender and Empowerment Aspects. <i>Scandinavian Journal of Occupational Therapy</i> ; 30. 178–195. Sverige	Kvantitativ (selv-rapportering)	Empowermentfokus	Beskriver brukernes opplevelser av mening
Lancu, S.C.; Zweckhorst, M.B.M.; Veltman, D.J.; van Balkom, A. & Bunders, J. (2014). Mental health recovery on care farms and day centres: a qualitative comparative study of users' perspectives. <i>Disability and Rehabilitation</i> . 36(7). 573-583. Nederland	Kvalitativ (semistrukturert intervju)	Undersøker recovery i dagsenter og grønn omsorg	
Larsen, I.B. (2015). Dialogiske omgivelser som betydningsfulle for mennesker med psykiske problemer. «Vi blir friskere av å gå her». I Ulland, D., Thorød, A.B., Ulland, E. (red.): <i>Psykisk helse. Nye arenaer, aktører og tilnæringer</i> . Oslo: Universitetsforlaget 2015; 31-37. Norge	Kvalitativ (fokusgruppe-intervju)	Brukerne som aktive samarbeidspartnere	Beskriver sosialt liv og type aktiviteter Beskrivelser av fysiske omgivelser

Metodekritikk

Sannsynligvis er det mange kommunale dagtilbud for mennesker med psykiske problemer som kan forstås som en form for dagsenter. På den ene siden har det vært utfordrende å vite hvilke søkeord vi kunne tilføyd. Følgelig er vi klar over at det kan finnes relevant forskning om dagsenterliknende virksomheter som har unnsloppet vår oppmerksomhet, fordi begrepet *dagsenter (*day centre, *meeting places, *day care, *day care centres), ikke er benyttet som nøkkelord i artikler som kunne vært aktuelle. På den andre siden har vi forholdt oss strengt til disse fire engelske begrepene. Dette underbygger at kildematerialet vårt er relevant. Noen inkluderte publikasjoner er ikke eksplisitte på om det er forsket på kommunale dagsenter. Det med kommunalt eierskap er ikke et utvalgs-kriterium. Følgelig anses beskrivelser av dagsentervirksomhet i andre eier-settninger også som relevante. Vi kan også kritiseres for å ha inkludert forskning på daghospital. Men slik vi forstår det, var forskjellen mellom dag-hospital og dagsenter svært liten på 1960 tallet da denne forskningen foregikk. Og forskning på daghospital kom opp da vi brukte de nevnte søkeord.

Kritikk kan videre rettes mot vårt kildemateriales tidsmessige bredde. Valget begrunnes med at vi ønsket å undersøke hvilke ideologier de tidligste dagsentrene baserte seg på, og å beskrive mulige endringer. Dette gir både et innblikk i det historiske idegrunnlag og mulige linjer frem mot dagens ideologier. At vi kun har lest publikasjoner på engelsk og skandinaviske språk

kan også være en begrensning. Da det er klare likhetstrekk i samfunnsstruktur og helsetilbuds-organisering i Sverige, Nederland, England og Canada, er det rimelig grunn til å tro at forskning utført i disse landene har overføringsverdi til norske forhold. Inkludering av artikler fra USA med dets sterke innslag av private helsetjenester kan synes mindre relevante for en norsk setting. Imidlertid vet vi at den tidligste dagsenterdriften i Norge bygde på ideologier fra USA (Haugsgjerd, 2014).

I sum kan kildeutvalget være både ufullstendig og skjevt grunnet forhold som (a) ikke alle databaser er gjennom søkt, (b) anvendte søkeord inkluderer ikke alle betegnelser for dagsenterlignende virksomheter, (c) ikke alle kildene beskriver dagsenter i identiske organisatoriske tilhørigheter (som statlig, kommunal og privat) og kulturelle settinger (jf. ulike land), og (d) de strekker seg over en tidsperiode på over 50 år. Ulemper disse forhold skaper, kan være at funnene har mindre relevans til dagens ideologi og dermed mindre betydning for brukere. Fordelen kan være at momenter som har vist seg levedyktige over tid, kan tre fram som særlig ideologisk robuste og betydningsfulle.

Resultater

De analyserte bidragene representerer en forholdsvis jevn fordeling mellom kvalitative og kvantitative metoder (se tabell 2). Forskningen belyser mange ulike problemstillinger, og presenterer en bredde av forskningsresultater som gir kunnskap om dagsentrenes ideologi og deres betydning for brukerne. Dagsentrenes ideologi og betydning synliggjøres både i dagsentrenes organisering og i deres materialitet og indre liv.

Dagsentrenes organisering

Noen studier har hovedvekt på betydningen av organiseringen av dagsenterdriften. Disse tar for seg mål og ideologi, samt rutiner. Hvem brukerne og ansatte er, viser også noe av ideologien bak dagsenterdriften. Blant annet kan brukerbeskrivelser handle om hvilken forståelse forskerne har av dem, og dette kan knyttes til ulike ideologier. Hvem som blir ansatt, kan også være et kjennetegn på hvilken kunnskapsideologi fagfolkene arbeider etter.

Ideologi og mål

Dagsentervirksomhetene var ofte iverksatt og organisert på bakgrunn av nedbyggingen av de store sentralinstitusjonene, og representerte et endret tjenestetilbud. Flere studier viser til en form for deinstitusjonaliserings-ideologi som skulle oppveie negative erfaringer med langvarig hospitalisering (English, 1964; Rebeiko et al., 2000). Ideologien handler om tilgjengelige, lokale tjenester som skulle få betydning for integrering og normalisering i samfunnet (Brumstead, 1985; Pandit, 1986; Muijen, 1992; Hansson og Svensson, 1993; Gahnström-Strandquist, 2003; Sæterstrand, 2004; Bryant, 2011). En svensk

rapport presenterer en analyse av skriftlig materiell som omhandler 200 dagsentertilbud. Den viser at mye av datidens ideologi var forankret i psykodynamisk tenkning (Hansson og Svensson, 1993). Andre baserte tilbudet på en pragmatisk, eklektisk tenkning (Canton og Hagest, 1962).

En eldre amerikansk studie understreker at et uttalt mål er å satse på demokratiske gruppeprosesser som bryter med et autoritært system. Brukernes psykiske helse skulle bli bedre ved å inkludere dem i beslutningsprosesser og ved å satse på aktiv integrering i samfunnet. På den måten ville sosial isolasjon og stigmatisering reduseres, og færre innleggelse ville bli resultatet (Canton og Hagest, 1962). Andre studier beskriver mål som å skape en avslappet atmosfære, å være et sosialt møtested, å være et sted med høy grad av støtte, og å fokusere på autonomi og praktisk orientering (Hope og Pullen, 1988; Haug, 1991). Samtidig skulle brukerne selv, men også frivillige delta i driften (Hope og Pullen, 1985). Aktiv brukermedvirkning blir understreket som et viktig mål (Sæterstrand, 2004; Weinstein, 2006; Sæterstrand og Møllersen, 2010). Leufstadius et.al. (2014) kategoriserer svenske dagsenter som henholdsvis arbeidsorienterte og møteplassorienterte.

Rutiner

Dagsentrene opererte med ulike åpningstider. Noen var åpne daglig, mens andre et par dager i uka. Programrutinene varierte; noen opplegg var strammere enn andre (Tjörnstrand et.al., 2011). Uansett understreket forskningen at programmene representerte en regelmessighet som hjalp brukerne til å finne en dagsrytme. Slik sett ble rutinene en hjelp til «normalisering av deres livsverden» (Gahnström et.al., 2003, Eklund et.al., 2004, 2013; Argentzell et.al., 2012; Eklund og Tjörnstrand, 2013).

Brukere

Noen studier viser til at dagsentrene er beregnet på spesifiserte brukergrupper. For eksempel skriver Reitman og Porkny (1966) og Hansson et. al (2003) at dagsentrene de utforsket, er for «kronisk schizofrene». Greiff et.al. (1973) har studert et «psykogeriatrisk dagsenter». Muijen (1992) fastslår i sitt oversiktskapittel at majoriteten av brukerne beskrives som noen som trenger langvarig hjelp. Brumstead (1985), og Eklund et.al. (2004) benytter termen «long term mental ill». Andre dagsentervirksomheter omtaler brukergruppen som «new chronically ill» (Hope og Pullen, 1985) og «mentally handicapped» (Pandit, 1986). Catty et.al. (2005) sammenliknet brukere av dagsenter med brukere av daghospital. De fant at dagsenterbrukerne hadde vært i kontakt med hjelpeapparatet gjennomsnittlig mer enn 20 år. Dette var mye lenger enn brukere av daghospital hvor fokuset er tydeligere behandlingsrettet. Hansson og Svensson (1993) viser til at brukergruppen betegnes som pasienter, klienter, gjester, besøkende eller medlemmer.

Ansatte

Ansatte viser seg å ha ulik bakgrunn. Et psyko-geriatriisk dagsenter hadde en psykiater som teamleder (Canton og Hagest, 1962). Han var ansvarlig for den totale omsorgen og for opplæring av brukerne og ansatte. De ansatte kunne også være sykepleiere, ledsagere og sosionomer (Greiff og McDonald, 1973; Sæterstrand og Møllersen, 2010). I flere dagsenter er lederen ergoterapeut. Når det gjelder andre ansatte, kunne det være ergoterapeuter og aktivtører, samt psykolog, sosionom, psykiatrisk sykepleier og sekretær. Noen samarbeider med fastlege (Brumstead, 1985; Hope og Pullen, 1985). Ikke alle dagsentrene benytter ansatte med helse- og/eller sosialfaglig bakgrunn. I flere arbeider også frivillige (Brumstead, 1985; Hope og Pullen, 1985). Noen steder satses det på at brukerne selv skal drive sentrene (Rebeiko et.al., 2000).

Samlet sett kan vi si at dagsentrenes organisering er blitt til som en konsekvens av deinstitutionaliseringen som har funnet sted i vårt vestlige samfunn. Ideologi og mål som er presentert i den tidligste litteraturen, preges følgelig av å bøte på antatte skader som oppsto ved å være institusjonspasient. Senere ble integreringstanken til samfunnet mer gjeldende. Gjennom brukermedvirkning skulle det skapes en atmosfære av fellesskap og tilhørighet. Dagsentrene er hovedsakelig beregnet for mennesker med langvarige psykiske lidelser. Disse menneskene skulle stort sett hjelpes av ansatte med ulike former for fagkunnskap, men også inkludere ufaglærte, frivillige og brukerne selv. Vi ser her en sterkere vekt av høyt utdannede fagfolk i de tidligste studiene, mens i de senere studiene går lengden på utdannelsen ned eller uteblir.

Dagsentrenes materialitet og indre liv

Det er flere forhold som får betydning for brukerne av dagsentrene. Noen få studier beskriver dagsentrenes materielle (fysiske) omgivelser, mens de fleste omtaler hva som foregår der. Noen dagsenter har et konkret behandlingsfokus, mens andre vektlegger betydningen av aktiviteter og/eller sosialt samvær uten å knytte dette til behandling.

Materialitet: Bygninger og rom

Noen studier poengterer at dagsentrenes materialitet har betydning og virker inn på menneskene som oppholder seg der. Brumstead (1985) og Hope og Pullen (1985) bemerker at adkomsten bør være lett tilgjengelig. Zemlick et. al. (1962), og Brumstead (1985) beskriver at rommene blant annet bør være aktivitetsfremmende, uten å konkretisere dette.

Rebeiro et.al. (2000) understreker hvor viktig det er å ha et fysisk sted å komme til, å samles i og å føle tilhørighet til. De omtaler dette som «belonging needs», og innebærer at omgivelsene er både fysisk og følelsesmessig trygge (Rebeiro et.al., 2000; Bryant et.al., 2011). Dette henger nøye sammen med «being needs», at folk føler seg verdifulle, og at stedene gir utviklingsmuligheter, såkalte

«becoming needs». Det gode sted beskrives også av Larsen (2015), og Bryant et.al. (2011) som et trygt sted, innredet for å fremme fellesskap.

De svenske bidragene beskriver ikke dagsentervirksomheten materielt, men virksomheten tolkes i romlige metaforer: *Gymnastikkrommet*, *hverdagsrommet*, *venterommet* og *kafeen* viser til ulike aktiviteter som finner sted (Hansson og Svensson, 1993, s.28-29). Kafevirksomhet omtales også av Hope og Pullen (1985). De understreker at psykiatriske dagsenter fungerer som «rom» der galskapen holdes atskilt fra samfunnet, og slik sett skjules den for samfunnet.

Fra behandling til recovery

De tidligste artiklene beskriver dagsentrene som behandlingssteder (Canton og Hagest, 1962; Zemlick og McMillan, 1962; English, 1964). Canton og Hagest. (1962) og Zemlick og McMillan (1962) viser til at det blant annet tilbys medisiner og samtalerterapi. Davies et.al. (1966) omtaler et dagsenter som driver familieterapi, og Brumstead (1985) et annet som planlegger avslappingsterapi og psykoterapi. Alle understreker likevel betydningen av den daglige interaksjonen mellom ansatte og brukere, men også med frivillige og samfunnet rundt. I senere publikasjoner brukes begrepet «rehabilitering». Eklund et.al. (2013) skriver at brukerne opplevde rehabilitering først og fremst ved at de fikk hjelp til å takle problemer. Noen omtaler hjelpen som empowerment (Eklund et.al., 2013; Leufstadius et.al., 2014) og andre som recovery (Lancu et.al., 2014).

Aktiviteter

At dagsentrene skal bidra til å aktivisere mennesker med psykiske problemer er gjennomgående. Måltidet betraktes som et viktig område for samhandling mellom brukere og ansatte (Peck, 1962). Mange ulike kunstpregede aktiviteter er også beskrevet: Maling, tegning, batik, veving (Brumstead, 1985; Hope og Pullen, 1985; Peck, 1992; Rebeiro et.al., 2000). Lignende aktiviteter nevnes av Leufstadius et.al. (2014): Strikking, syng, kjøkkentjeneste, keramikk, sang og musikk, smykkelaging, skrive avis og computerteknologi. Andre vektlegger mer atspredelse som for eksempel ulike typer brettspill (Hope og Pullen, 1985). Atter andre omtaler turer ut i naturen (Reitman og Porokorny. 1966; Hope og Pullen, 1985), og omsorg for dyr (Leufstadius et.al., 2014).

Dagsentrene blir også beskrevet som steder for arbeidstrening og en forberedelse til ordinært arbeid (Brumstead, 1985, Sæterstrand, 2004). Sæterstrand (2004) viser at et reelt arbeidstiltak med butikkdrift på dagsenter opplevdes positivt av brukerne, men ikke av de ansatte, som ble forvirret på rollene sine. Andre studier avdekker hvordan hobbypregede aktiviteter kan overføres til sosiale kontekster ute i samfunnet (Peck, 1962). Argenzell et.al. (2012) har sammenliknet dagsenterbrukere med personer med psykiske problemer som ikke benytter

dagsentertilbud. Studien viser at dagsentrene bidrar til økt aktivitet og får betydning som en arbeidsliknende verdi.

Tjörnstrand et.al. (2010) understreker at aktivitetene skal bidra til å stille ulike krav til brukerne. Det laveste nivået kan være å komme til dagsenteret, mens det høyeste kan være å undervise andre brukere i å utføre aktiviteter. Eklund og Sandlund (2013) har funnet at det å kunne velge aktivitet er viktig for å motivere brukerne. Kreative aktiviteter synes svært nødvendige, men en studie viser at disse foregikk i «et lukket samfunn». Dette kunne hindre brukerne i å komme seg over i annen aktivitet utenfor dagsenterrammen (Lancu et.al., 2014). Larsen (2015) har funnet at dagsenteraktivitetene for noen få blir å forstå som springbrett ut i samfunnet. For de fleste representerer de noe meningsfullt å holde på med på et sted hvor de kan forbli.

Samvær

Flere studier viser at dagsentrene ga opplevelsen av samhørighet med andre (Rebeiro et.al., 2000; Hansen et.al., 2003; Bryant et.al., 2011; Eklund og Tjörnstrand, 2013). Rebeiro et.al. (2000) poengterer at brukerne på et dagsenter ble en slags familie, som erstattet eller supplerte mye av det som savnes i dagens samfunn. Catty et.al. (2005) sammenliknet brukere av dagsenter med brukere av daghospital og fant at ulike former for samvær med andre var et større savn hos dagsenterbrukerne. Mange av dem savnet en partner og et seksualliv. Samtidig hadde de overraskende nok et større, sosialt nettverk. Studien peker på at dagsentervirksomhet spiller en betydelig rolle relatert til å ha noen å være sammen med. En annen studie viser at brukerne var ensomme når dagsenteret var stengt (Weinstein, 2006). En studie av sykepleieres erfaringer med brukerveiledning i dagsenter understreker at deres viktigste oppgave var å legge til rette for sosialt samvær (Sæterstrand og Møllersen, 2010). I en historisk gjennomgang av utviklingen av dagsenter i Storbritannia (fra 1946 til 1995) finner Bryant et. al. (2011) at en kombinasjon av aktiviteter og sosialt samvær fører til bedring (recovery).

Samlet sett kan vi si at dagsenters materialitet handler om betydningen av lett tilgjengelig beliggenhet. Sentrene kan også betraktes som steder hvor galskapen isoleres fra det øvrige samfunn. Det indre livet betegnes i de tidligste studiene som behandling, men oftest blir dagsentrenes aktiviteter og samværet mennesker imellom forstått som tiltak som gir brukerne et bedre liv, eller i noen tilfeller fungerer som et springbrett til å komme videre i livet.

Diskusjon

Siden vi valgte å undersøke relevante forskningsartikler i en periode på 53 år, har vi fått historisk kunnskap om ideologi og betydningen av dagsenterdrift. Videre vil vi først diskutere den tydelige utviklingen fra vektlegging av

behandling til en mer recovery-orientert tilnærming. Dernest diskuterer vi hvordan steder som oppleves gode for brukerne, likevel kan representere et hinder for tilbakeføring til samfunnet.

Mot en recovery-orientert praksis

De tidligste studiene viser at dagsenter kan forstås som psykiatriske tilbud til syke personer som trenger behandling (Haugsgjerd, Jensen, Karlsson og Løkke, 2009). Denne behandlingen likner på det som foregår i poliklinikker og psykiatriske sykehus hvor psykiatere og sykepleiere tilbyr medikamenter, psykoterapi, familieterapi eller samtalerapi til brukerne som omtales som «kronisk schizofrene» (Canton og Hagest, 1962, Greiff et.al, 1973). I disse dagsentrene fikk derfor brukerne naturlig nok betegnelsen pasienter eller klienter, og sykdommen deres kom sannsynligvis i fokus. I senere studier brukes begrepene «long term mental ill» eller «mentally handicapped» (Hope og Pullen, 1985), men etter hvert dokumenteres en dreining mot ideologier som synes mer inspirert av humanistisk og samfunnsfaglig tenkning hvor normalisering og integrering i samfunnet er uttalte mål. Psykiaterne har forsvunnet sammen med sykdomsfokuset, og ansatte er nå aktivtører, ergoterapeuter og sosionomer (Rebeiko et.al., 2000, Sæterstrand og Møllersen, 2010). Dessuten viser noen studier at ledsagere, brukerne selv og frivillige også medvirker i driften (Sæterstrand og Møllersen, 2010). En tro på at brukerne selv kan delta i demokratiske prosesser er fremtredende. Slik sett er ikke brukerne lenger pasienter, men har noen steder fått betegnelser som gjester, besøkende eller medlemmer (Hansson og Svensson, 1993). De klassiske terapitilbudene er erstattet av det vi kan omtale som normale, hverdagslige aktiviteter hvor det satses på å videreutvikle brukeres friske sider. Dette er i tråd med ideen bak recovery-orienterte praksiser. Perkins og Slade (2012) argumenterer for at årsakene til psykiske lidelser ikke ligger i individet, men i omgivelsene. Dette innebærer at slike praksiser setter fokus på hverdagslivet. Dagsentrene betegnes som «møteplassorienterte», hvor brukerne treffes for å utføre ulike aktiviteter som likner på hva som foregår ellers i samfunnet. Denne historiske utviklingen tydeliggjør en ønsket politisk endring hvor det psykiatriske perspektivet skal tones ned og brukerperspektivet skal styrkes (Sosial- og helsedepartementet, 1996, 1998, 2006). Dette innebærer i stor grad en myndiggjøring (empowerment) av brukerne som selv skal finne egne løsninger på sine problemer i fellesskap med andre (Nieminen, Kylvä, Åstedt-Kurki, Kulmala, og Kunonen, 2016), og det innbefatter også en tro på at mennesker med alvorlige psykiske lidelser kan komme seg (recover) (Topor, 2003). Imidlertid sier ikke denne studien noe om hvorvidt dagsentrene bidrar til at brukerne av disse stedene selv finner løsninger på sine problemer, blir bedre og integreres i samfunnet igjen. Noen av funnene kan derimot tyde på at det finnes en risiko for at slike steder, til tross for gode intensjoner, fortsetter å «fortelle» brukerne at de er forskjellige fra folk ute i samfunnet fordi disse stedene nettopp er beregnet for mennesker

med psykiske lidelser. Slik sett ser vi spor av historien hvor dagsentrene hadde et psykiatrisk fokus hvor brukerne blir å forstå som syke personer som trenger beskyttelse.

Et samfunn i samfunnet?

Nyere studier viser til dagsentrene som «lukkede samfunn» (Lancu et.al., 2014) og «steder hvor galskap isoleres fra samfunnet» (Hope og Pullen, 1985). Dette underbygger vår forståelse av at dagsentrene kanskje ikke lykkes med å hjelpe brukerne tilbake til samfunnet til tross for vektleggingen av autonomi og brukervedvirkning (Hope og Pullen, 1988; Haug, 1991, Sæterstrand, 2004; Weinstein, 2006; Sæterstrand og Møllersen, 2010). Likevel viser vår studie tydelig at dagsentrene har betydning for mange. Slik sett kan vi si at brukerne opplever å være integrert i dagsentrene, men kanskje ikke i samfunnet for øvrig. Følgelig er det grunn til å spørre hvorvidt integrering i samfunnet nødvendigvis trenger å være et mål, og om vi faktisk trenger et lite samfunn i samfunnet for denne gruppen mennesker? Dersom integrering i samfunnet utelukkes som et mål, kan dagsentrene fungere som en form for fristed hvor brukerne blir beskyttet mot samfunnets krav. Dette var jo også en ide som lå til grunn for oppføringen av sinnssykeasyler på slutten av 1800-tallet. I disse asylene skulle pasientene få ro og hvile i hjemlige omgivelser og samtidig ha noe meningsfullt å beskjeftige seg med. (Haave, 2008). Dersom dagsentrene er å forstå som små miniasyler, vil dette kunne bidra til å forsterke en selvforståelse hos brukerne, som noen som trenger å leve et beskyttet liv på et sted hvor sosialt samvær og aktiviteter foregår blant andre mennesker med psykiske problemer. Dagsentrene inngår på den måten i det Priebes og kollegaer (2005) omtaler som en gjenfødelse av de totale institusjoner i ny form. Den nye formen kontrollerer ikke brukerne både dag og natt slik asylene gjorde, men ideen om beskyttelse fra samfunnets krav blir likevel tydelig, og også noe en gruppe av brukerne selv ønsker. På den måten blir det mulig å hevde at når brukerne selv ønsker slike steder, og er fornøyd med hva dagsentrene representerer, har brukernes stemmer blitt hørt.

Mer forskning trengs

Studien tydeliggjør flere kunnskapshull. Først og fremst mangler det kunnskap om og eventuelt på hvilke måter dagsentrene bidrar til normalisering og integrering. Da trengs det en større kartleggingsundersøkelse av brukere som slutter på dagsentrene. Vi trenger kunnskap om hvorfor de slutter: Trives de ikke? Eller har dagsentrene bidratt til at de har begynt på aktiviteter ment for «normalbefolkningen»? Og hvem er brukerne som går videre til lønnet arbeid?

Det mangler også forskning på aktivitetene som foregår. For eksempel vet vi ikke om det å ha noe å gjøre er overordnet hva som gjøres, eller om noen type aktiviteter er bedre egnet til helsefremming enn andre. Vi vet heller ikke hvor

stor betydning eller hvilken effekt lønnede, arbeidsrettede tiltak har, sammenliknet med ulønnede aktiviteter.

Dersom vi tenker at steder ikke bare består av mennesker og aktiviteter, men også av beliggenhet, bygninger, rom og gjenstander, trengs det også mer kunnskap om hvordan materielle forhold i dagsentrene virker inn på trivsel og velvære, og hvordan slike forhold kan bidra til å formidle en tro på at brukeren kan komme seg videre i livet. Er en sentral beliggenhet med lett adkomst bedre enn å være i mer landlige omgivelser? Hvor viktig er kjøkkenet og stua? Hvilken størrelse bør rommene ha? Slike spørsmål besvares trolig best med deltakende observasjon hvor forskere er til stede og undersøker: Hvem samhandler med hvem, i hvilke rom oppholder de seg, og hvordan støtter rommene opp under gode samværsformer og meningsfulle aktiviteter?

Sist, men ikke minst, trengs det en undersøkelse av hvorvidt funnene i denne litteraturstudien samsvarer med den historiske utviklingen av dagsentervirksomheten i Norge. Det kan gjøres både gjennom gransking av skriftlige kilder og ved å intervjuer for eksempel «veteran»-brukere og -ansatte.

Konklusjon

Dagsentrenes historisk-ideologiske utvikling kjennetegnes av dreining fra en psykiatrisk behandlingstenkning til en mer recovery-orientert praksis. Dette synliggjør en ønsket, politisk utvikling. Dagsenter-ideologiene viser seg i hvordan stedene organiseres. Vektlegging av rutiner blir ansett som nødvendig for brukergruppen, uavhengig av om de er blitt beskrevet som alvorlig, psykisk lidende eller gjester. En tilsynelatende endring i utdanning blant ansatte understreker den politiske dreiningen.

Dagsentrenes betydning for de som bruker stedene, vises i hvordan de er utformet, hvilke aktiviteter som foregår og samværet med andre mennesker ved å fremstå som gode integrerende steder utenfor samfunnet ellers.

Dette kan tyde på at dagsentrene bør ha som funksjon å beskytte mennesker som både forstår seg selv, og blir forstått av ansatte som personer som ikke vil, eller kan, fungere ute i samfunnet. På den andre siden bør vi også diskutere og reflektere over hvorvidt synet på brukerne som syke og hjelpetrequende er så sterkt etablert i dagsentrene og i vår mentalitet, at det hindrer en reell integrering i samfunnet. Slik sett tydeliggjør studiens funn og diskusjon et sprik mellom ønskede idealer og det som synes å være realitetene i dagsenterforskningen artikkelen omfatter.

Litteratur

- Abrahamsen, D.R.; Allertsen, L og Skjøstad, O. (2016). *Dagaktivitetstilbud i omsorgstjenesten. Målgrupper og innhold*. Rapporter 2016/43. Oslo-Kongsvinger: Statistisk Sentralbyrå.
- Argentzell, E.; Sandlund, M.; Leufstadius, C.; og Eklund, M. (2011). Measuring perceived meaningfulness in day centres for persons with mental illness. *Scandinavian Journal of Occupational Therapy*; 18(3). 312–320. DOI: 10.3109/11038128.2010.522592
- Argentzell, E.; Håkansson, C. og Eklund, M. (2012). Experience of meaning in everyday occupations among unemployed people with severe mental illness. *Scandinavian Journal of Occupational Therapy*; 19(1). 49-58. DOI: 10.3109/11038128.2010.540038
- Argentzell, E.; Leufstadius, C. og Eklund, M. (2012). Factors influencing subjective perception of everyday occupations: Comparing day centre attendees with non-attendees. *Scandinavian Journal of Occupational Therapy*. 19. 68-77.
DOI: <http://dx.doi.org/10.3109/11038128.2011.560963>
- Bachke, C.C. (2007): «Vi tar utgangspunkt i brukernes sterke sider». Dagsenterforskning resymert og belyst med erfaringer fra et kommunalt dagsenter for psykisk helse. *Tidsskrift for psykisk helsearbeid*, 4(3), 293-301.
- Brumstead, C. (1985). The Kirkdale Resource Centre: A New Modell of Community Adult Mental Health Care. *The British Journal of Occupational Therapy*. 48(10). 305-306.
- Bryant, W. (2011). Mental health day services in the United Kingdom from 1946 to 1995: an 'untidy set of services'. *British Journal of Occupational Therapy* ;74 (12). 554-561.
- Bryant, W., Tibbs, A. og Clark, J. (2011). Visualizing a safe place: the perspective of people using mental health day service. *Disability & Society*; 26(5). 611-628.
<http://dx.doi.org/10.1080/09687599.2011.589194>
- Bøe, T.D. og Thomassen, A. (2007). *Fra psykiatri til psykisk helsearbeid. Om etikk, relasjoner og nettverk*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Canton, R. og Hagest, R.J. (1962). The day care center. Day care as a substitute for inpatient care. *American Journal of orthopsychiatry*. 32(2), 227-230. DOI: 10.1111/j.1939-0025.1962.tb04005.x
- Catty, J.; Goddard, K. og Burns, T. (2005). Social services and health services day care in mental health: The social network and care needs of their users. *International Journal of Social Psychiatry*; 51(1). 23-34. DOI: 10.1177/0020764005053267
- Catty, J.S., Burns, T., Comas, A. og Poole, Z. (2008). Day centres for severe mental illness (Review). Cochrane review. The Cochrane Collaboration: John Wiley og Sons, Ltd. DOI: 10.1002/14651858.CD001710.pub2.
- Dalgard, O.S., Døhli, E. og Ystegaard, M. (1995). *Sosialt Nettverk: Helse og samfunn*. Oslo: Universitetsforlaget.

- Davies, I.J.; Ellenson, G. og Young, R. (1966). Therapy with a group of families in a psychiatric day center. *American Journal of Orthopsychiatry*; 36(1). 134-146. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1939-0025.1966.tb02300.x>
- Eklund, M.; Hansson, L. og Ahlquist, C. (2004). The importance of work as compared to other forms of daily occupations for wellbeing and functioning among persons with long-term mental illness. *Journal of Community Mental Health*; 40(5). 465-477.
DOI:10.1023/B:COMH.0000040659.19844.c2
- Eklund, M. og Tjörnstrand, C. (2013). Psychiatric rehabilitation in community-based day centres: Motivation and satisfaction. *Scandinavian Journal of Occupational Therapy*; 20(6). 438-445.
DOI: <http://dx.doi.org/10.3109/11038128.2013.805428>
- Eklund, M. og Sandlund, M. (2013) Predictors of valued everyday occupations, empowerment and satisfaction in day centres: implications for services for persons with psychiatric disabilities. *Scandinavian Journal of Caring Science*; 28(3). 582-590. DOI: 10.1111/scs.12085
- English, H.M. (1964). A state Hospital Moves into Community Mental Health Services. *American Psychiatric Association*. 15(12), 698-700. Davies, I.J., Ellenson, G og Young, R. (1966). Therapy with group families in a psychiatric center. *American Journal of orthopsychiatry*. 36(1). 134-146.
- Gahnström-Strandqvist, K. og Liukko, K. (2003) The Meaning of the Working Cooperative for Persons with Long-Term Mental Illness: A phenomenological study. *American Journal of Occupational Therapy*; 57(3). 262-272. DOI:10.5014/ajot.57.3.262
- Greiff, S.A. og McDonald, R.D. (1973). Roles of staff in psychogeriatric day care center. *The Gerontologist*. 13(1). 39-44.
DOI: [org/10.1093/geront/13.1.39](http://dx.doi.org/10.1093/geront/13.1.39)
- Haave, P. (2008). *Ambisjon og handling: Sanderud sykehus og norsk psykiatri i et historisk perspektiv*. Oslo: Unipub.
- Hansson, L.H. og Svensson, T. (1993). *Dagverksamheter: självpresentation och ideology*. Linköping: University of Linköping. SHS, 14.
- Hansson, L., Sandlund, M., Bengtson-Toft, A., Bjarnason, O., Karlsson, H., Mackensprang, Merinder, L, Nilsson, L., Sørgaard, K.W., Vinding, H. og Middelboe, T. (2003). The relationship of needs and quality of life in persons with schizophrenia living in the community. A Nordic multi-center study. *Nordic Journal of Psychiatry* 2003. 57(1). 5-11. DOI: [10.1080/08039480310000194](http://dx.doi.org/10.1080/08039480310000194)
- Haug, K. (1991). *Terapeutisk miljø for egosvake psykiatriske pasienter, En beskrivende studie av pasienters ønsker og behov for miljøet i et psykiatrisk dagsenter*. Oslo: Universitetet i Oslo, Institutt for sykepleievitenskap.
- Haugsgjerd, S., Jensen, P., Karlsson, B. og Løkke, J.A. (2009). *Perspektiver på psykisk lidelse: å forstå, beskrive og behandle*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Haugsgjerd, S. (2015). Lidenskap, vitenskap, virkelighet og vanvidd. Om Freud, Schreber og psykosefeltet i dag. *Agora*; 31(01-02). 318-337.

- Hope, J. og Pullen, G.P. (1985). "The Mill": A community centre for the young chronically mentally ill - An experiment in partnership. *The British Journal of Occupational Therapy*. 48(5). 142-144. DOI: 10.1177/030802268504800511
- Kirkevold, M. og Gonzales, M.T. (2012). Betydningen av sansehage og terapeutisk hagebruk for personer med demens. *Sykepleien Forskning* 7(1). 52-65. DOI: 10.4220/sykepleienf.2012.0029
- Langeland, E. (2007). *Opplevelse av sammenheng og livskvalitet hos personer som lider av psykiske helseproblemer.- En intervensjonsstudie i samtalegrupper med fokus på salutogenese*. Doktorgradsavhandling. Bergen: Universitetet i Bergen.
- Lancu, S.C.; Zweekhorst, M.B.M.; Veltman, D.J.; van Balkom, A. og Bunders, J. (2014). Mental health recovery on care farms and day centres: a qualitative comparative study of users' perspectives. *Disability and Rehabilitation*. 36(7). 573-583. DOI: 10.3109/09638288.2013.804595
- Larsen, I.B. (2015). Dialogiske omgivelser som betydningsfulle for mennesker med psykiske problemer. «Vi blir friskere av å gå her». I Ulland, D., Thorød, A.B., Ulland, E. (red.): *Psykisk helse. Nye arenaer, aktører og tilnærminger*. Oslo: Universitetsforlaget 2015; 31-37.
- Leaufstadius, C.; Gunnarson, B. og Eklund, M. (2014). Meaningfulness in Day Centers for People with Psychiatric Disabilities: Gender and Empowerment Aspects. *Scandinavian Journal of Occupational Therapy*; 30. 178–195. DOI: [10.1080/0164212X.2014.909653](https://doi.org/10.1080/0164212X.2014.909653)
- [LOV \(2015\)](#). Lov om kommunale helse- og omsorgstjenester m.m. (helse- og omsorgstjenesteloven). Lastet ned 23.02.2016 fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2011-06-24-30>
- Muijen, M. (1992). Community care: An evaluation. In D. Kavanah (Ed.). *Schizophrenia: An overview and practical handbook*. London: Chapman og Hall.
- NAPHA (2017). Dagsenter. Lastet ned 21.03.17 fra: <https://www.napha.no/search/?pageNumber=0&q=dagsenter>
- NAPHA (2015). Om Lavterskeltilbud. Lastet ned 23.02.2016 fra <http://www.napha.no/search/?pageNumber=0&q=dagsenter>
- Nieminen, I. Kylmä, J. Åstedt-Kurki, P., Kulmala, A. og Kunonen, M. (2016). Mental Health Service Users' Experiences of Training Focused on Empowerment: Training Environment and the Benefits of Training. *Archives of Psychiatric Nursing*. 30(3). 309-315. DOI: 10.1016/j.apnu.2015.11.011
- Ose, S.O. og Kaspersen, S.L. (2015). *Kommunalt psykisk helse- og rusarbeid 2015: Årsverk, kompetanse og innhold i tjenestene*. Trondheim: SINTEF.
- Pandit, A. (1986). Day care of mentally handicapped people: Why is it an issue? *The British Journal of Occupational Therapy*. 49(4). 126-129. DOI: 10.1177/030802268604900410
- Peck, H.B. (1962). The role of the psychiatric day hospital in a community health program. *American Journal of orthopsychiatry*. 33(3). 482-493. DOI: 10.1111/j.1939-0025.1963.tb00382.x

- Perkins, R. og Slade, M. (2012). Recovery in England: Transforming statutory services? *International Review of Psychiatry*, 24(1), 29-39. DOI: 10.3109/09540261.2011.645025
- Priebe, S., Badesconyi, A., Fioritti, A., Hansson, L., Kilian, R., Torres-Gonzales, F. og Wiersma, D. (2005). Reinstitutionalisation in mental health care: comparisons of data on service provision from six European countries. *British Medical Journal*. 330, 123–126. DOI: [10.1136/bmj.38296.611215.AE](https://doi.org/10.1136/bmj.38296.611215.AE)
- Rebeiro, K. L., Day, D.G., Semeniuk, B., O'Brien, M. C. og Wilson, B. (2000). Northern Initiative for Social Action: An Occupation-Based Mental Health Program. *American Journal of Occupational Therapy*. 55(5). 493-500. DOI: 10.5014/ajot.55.5.493
- Robberstad, H. (1997). *Pasient frå 9-15. Om psykiatriske dagsenter*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Sosial- og helsedepartementet. (1996). *Åpenhet og helhet. Om psykiske lidelser og tjenestetilbudene*. (St.meld. nr 25(1996-1997)). Oslo: Departementet.
- Sosial- og helsedepartementet. (1998). *Opptrappingsplan for psykisk helse 1999-2006. Endringer i statsbudsjettet for 1998*. (St.prp. nr 63(1997-1998)). Oslo: Departementet.
- Sosial- og helsedepartementet (2006). *Brukermedvirkning - psykisk helsefeltet. Mål, anbefalinger og tiltak i Opptrappingsplanen for psykisk helse*. Rapport 04/2006.
- Sosial- og helsedirektoratet (2005). *Psykisk helsearbeid for voksne i kommunene*. Veileder. IS-1332 ISBN: 978-82-8081-077-3. Oslo: Sosial- og helsedirektoratet.
- Strong, S. (1997). Meaningful Work in Supportive Environments: Experiences with the Recovery Process. *The British Journal of Occupational Therapy*. 52. 31-38. Sæterstrand, T.M. (2004). Interaction and User Participation in the Field of District Psychiatry. *Nordic Journal of Nursing Research*; 24(3), 26-30. DOI: 10.5014/ajot.52.1.31
- Sæterstrand, T.M. og Møllersen, A.B. (2010). Sykepleiernes erfaringer med brukerveiledning i psykiatriske dagsentra. *Nordic Journal of Nursing Research*; 30(1). 19-23.
- Topor, A. (2003). *Recovery : at komme sig efter alvorlige psykiske lidelser*. København: Hans Reizels Forlag.
- Tjörnstrand, C.; Bejerholm, U. og Eklund, M. (2011). Participation in day centres for people with psychiatric disabilities: Characteristics of occupation. *Scandinavian Journal of Occupational Therap*. 18 (4). 243-253. DOI: 10.3109/11038128.2011.583938
- Reitman, E.E; Pokorny. (1966). A Day Center Goes Camping. *Psychiatric services*. 17(6). 51-183. DOI: <http://dx.doi.org/10.1176/ps.17.6.51a>
- Tjörnstrand, C.; Bejerholm, U. og Eklund, M. (2011). Participation in day centres for people with psychiatric disabilities: Characteristics of occupation. *Scandinavian Journal of Occupational Therap*. 18 (4). 243-253. DOI: 10.3109/11038128.2011.583938

- Topor, A.P., Andersson, G., Bülow, P., Stafansson, C-G. og Denhov, A. (2015). After the Asylum? The New Institutional Landscape. *Community Mental Health Journal*. DOI 10.1007/s10597-015-9928-7. 1-7.
- Whittemore, R. og Knafl, K. (2005). The integrative review: updated methodology. *Journal of Advanced Nursing*. 52(5). 546-553. DOI: 10.1111/j.1365-2648.2005.03621.x
- Zemlick, M.J. og McMillan, T.M. (1962). Day treatment – a study of a year's operation. *American Journal of orthopsychiatry* 228-229.